

MAGYAR ÉPÍTÉSZETPOLITIKA

2. VITAIRAT

„Jó környezetben élni nem szerencse dolga”

– 2008. október 5. –

Előszó

A magyar építészetpolitika első vitairatát 2008. áprilisában ismerhette meg a Nemzeti Építészeti Tanács Fóruma. A vitairatra érkezett észrevételek valamint a V4 országok építészetpolitikájának számunkra is érvényes megállapításai figyelembevételével átdolgoztuk a szöveget.

Pontosítani szükséges, mi is az építészetpolitika tárgya. Általánosságban az épített és táji környezet alakításának minden eleme: az épített és táji örökség védelme, a tájtervezés, a településrendezés, az építészeti tervezés, a mérnöki létesítmények tervezése, a tervezést megelőző, arra hatást gyakorló folyamatok és mindezek eredménye valamint építőanyag-gyártás és maga az építés és végül a létrehozott épített és táji környezet használata. Tehát, amikor az építészetpolitikában összefoglalóan építészetről beszélünk, mindeerre gondolunk. A szöveg külön nem tér ki a tájépítészetre és a mérnöki létesítményekre, mivel ezekre általában érvényesek a környezetalakítással kapcsolatban a településrendezés és az építészeti tervezés kapcsán elmondottak. Az építőanyag-ipart és az építőipart érintő kérdésekről részleteiben nem esik szó, ugyanis ezekkel a jelenleg készülő építésgazdasági stratégia foglalkozik.

A magyar építészetpolitika az alábbi dokumentumokon alapul:

- Az Építészek Nemzetközi Szövetsége (UIA) 2008. júniusi, XXIII. Világkongresszusának üzenetét összefoglaló torinói kiáltvány,
- a városfejlesztésért felelős miniszterek 2007. május 24-i, a fenntartható európai városról szóló lipcei chartája,
- „Az éghajlatváltozás csökkentése és az alkalmazkodás lehetőségei az épített környezet alakításával című kutatási dokumentum, amely a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia háttéranyagaként készült 2007-ben,
- az Európai Építészetpolitikai Fórum luxemburgi konferenciáján született ajánlás (2005),
- „Az épített környezet jövője Európában” című ACE irányelv és szakmapolitikai program (2003),
- a városi és vidéki környezet építészeti minőségéről szóló, 2001. február 12-i tanácsi állásfoglalás,
- UIA Montreali Deklaráció (1990).

A természeti környezet átalakítása és a környezetterhelés az elmúlt időszakban világszerte radikálisan megnőtt. A fenntarthatóság környezeti szempontja mind a nemzetközi politikában, mind az egyes országok politikájában, gazdaságirányításában és a közbeszédben egyre nagyobb jelentőségű, ezért a XXI. század elején születő építészetpolitikának az építészeti minőség megfogalmazásakor nagy hangsúlyt kell helyeznie a környezettudatos építésre, és szerepet kell vállalnia a természeti erőforrások megőrzésében, a természeti körforgás harmóniájának visszaállításában.

A klímaváltozás egyre erőteljesebben jelentkező hatásaihoz történő alkalmazkodásban és a globális felmelegedés mérséklésében jelentős szerepet játszik a településrendezés, az építészeti tervezés, az építőanyag-gyártás és a kivitelezés valamint az épületek használata, ezért a tervezetben erőteljesebben jelennek meg a környezeti szempontok, energiatudatosság, az energiahatékonyság.

A magyar építészetpolitika fontos célja ráirányítani a figyelmet arra, hogy minden állampolgárnak joga és kötelessége felelősséget vállalni saját környezetéért, ugyanakkor a társadalom felelőssége az épített és táji környezet fenntartható alakítása.

Meg kívánjuk határozni azokat a célokat és tennivalókat, melyek az építészeti minőség javítását, a környezettudatos építést és az építészeti értékek védelmét szolgálják. Fontosnak tartjuk, hogy az épített és táji környezet alakítása a korábbinál jóval nagyobb nyilvánosságot kapjon, és hogy minél több ember számára lehetőség teremtünk a véleménynyilvánításra és az aktív részvételre.

Köszönetet mondunk mindazoknak a hazai és külföldi szakembereknek, akik a korábbi években és a kidolgozás jelen szakaszában hozzájárultak ahhoz, hogy a magyar építészetpolitika létrejöjjön, hogy e munkának gyümölcse lehessen, legyen.

Fegyverneky Sándor
országos főépítész
a Nemzeti Építészeti Tanács
elnöke

Az épített környezet és az életminőség

Az épített és a táji környezet alakítása a művészet, a technika és a tudomány szintézise. A téralakítás során létrejövő alkotás a rendelkezésre álló anyagi eszközök keretein belül, egy pontosan lehatárolt területen, a terület- és településrendezési, építészeti és műszaki szabályrendszer adta lehetőségek között valósul meg.

Az épített és a táji környezet alakítása során a fenntartható fejlődés társadalmi, kulturális, környezeti és gazdasági szempontjait egyidejűleg és egyforma súllyal kell figyelembe venni. De mivel járul hozzá az épített környezet a fenntartható fejlődés e dimenzióihoz?

Az építészet és a **társadalom** között sokrétű, szoros összefüggésrendszer van. Az építészet alkalmazkodik a társadalom igényeihez, és ennek során közös értékeinket és törekvéseinket tükrözi. Az építészet erőteljesen, átfogóan és kikerülhetetlen módon meghatározza az állampolgárok életminőségét, valamint az adott országról állampolgáraiban és a külföldiekben kialakuló képet. Az épített és a táji környezet ugyanakkor a történelem, a hagyományok, a kultúra tárgyi lenyomataként az új generációk nevelője is. Az épített környezet minősége, az építészeti kultúra ezért közügy, méltó alakítása közérdek.

Az építészetnek mély **kulturális** értéke is van. Az építészet formálja a társadalmat és a helyi környezetet, azok pedig visszahatnak az építészetre. Városaink és vidéki településeink épületei közös kultúránk és örökségünk tárházai, folyamatosságot és történelem- és hagyománytudatot biztosítanak. Történeti korok épületeinek megőrzésével történelmi, kulturális, művészeti hagyományaink és értékeink megőrzését, szellemiségének közvetítését és az örökölt értékek felelősségteljes továbbadását szolgáljuk.

Az épített környezet alakításának **környezetre** gyakorolt hatása jelentős és nyilvánvaló: az épített környezethez kapcsolódó energiafogyasztáson az épületek létesítésére, üzemeltetésére és a közlekedésre fordított energiahasználatot együttesen értjük. Hazánkban az építményekkel kapcsolatos energiafogyasztás az ország teljes energiafelhasználásának 32 százalékára becsülhető. A fenntartható várostervezés és építés révén jelentősen csökkenthető széndioxid kibocsátás, az energiapazarlás és ezáltal hazánk energiafüggősége. Az üzemeltetési kiadások visszaszorítása a népesség egészségének érdekeit szolgálja. Hosszú távon el kívánjuk érni, hogy az újonnan épülő épületek energiafelhasználása a nulla felé közelítsen, a meglévő épületállomány felújítása pedig energiatudatos módon, „passzívház” elvek alapján történjen.

Az épületállomány a nemzeti vagyon része, de ennél is fontosabb, hogy a jó minőségű épített és táji környezet jelentős **gazdasági** potenciált képvisel egyrészt turisztikai szempontból, másrészt vonzza a magasan kvalifikált munkaerővel dolgozó, nagy hozzáadott értéket termelő ipart, a kutatás-fejlesztést, a kreatív ipart, a tudásgazdaságot, ezért nélkülözhetetlen a gazdasági versenyképesség és a jólét megteremtéséhez. A színvonalas és gazdaságosan üzemeltethető épületek jó befektetést jelentenek, exportértékkel bíró tervezési és kivitelezési tudásbázist teremtenek.

Az építőipar a magyar gazdaság fontos tényezője. Az aktív dolgozók 15%-a az építőiparban dolgozik. Az építőipari termelés a GDP kb. 15 %-át teszi ki, a beszállítókkal együtt annak közel kétszeresét. A magyar építőipar az európai piac része. Azzal, hogy elősegítjük jól működő városok és falvak, kiváló minőségű épületek megvalósulását, építészetünk és építőiparunk versenyképességét is segítjük az uniós és más piacokon egyaránt.

Az épített környezet magyarországi helyzete

Az épített és táji környezet alakításában Magyarországon a rendszerváltozást megelőző 40 év és az azóta eltelt közel 20 év alatt a minőségi szempontok csak kis mértékben jutottak érvényre. Ennek eredményeképpen meglévő értékeink fennmaradása, méltó megőrzése és hasznosítása esetleges, ugyanakkor kevés kimagasló minőségű új építészeti alkotás keletkezik. A beruházások eredményeként gyakran alacsony használati értékű, kedvezőtlen megjelenésű, épületek jönnek létre, a közterületek fizikai és szellemi szennyeződése fokozódik, azaz a hazai épített környezet minősége egészében véve romlik. A 2004-2006 közötti időszakban az európai uniós támogatásokkal megvalósult beruházások sem mutatnak kedvezőbb képet.

Nem született közmegegyezés a magánérdek, a helyi közérdek és az országos érdekek egymáshoz való viszonyában. Ennek hiánya is rányomja bélyegét az építés folyamatára a településrendezéstől a kivitelezésig ugyanúgy, mint köztereink és épületeink használatára.

A magyar társadalmi-gazdasági környezetre jellemző a helyi önkormányzatok esetenként felelőtlen településrendezési tevékenysége, amely személyes vagy rövid távú érdekeket szem előtt tartva kiszolgálja a minél nagyobb haszon realizálását célul kitűző befektetőt, figyelmen kívül hagyva a közösség valódi, hosszú távú érdekeit – az igazi közérdeket.

Ha elfogadjuk, hogy az építészet egyrészt lenyomata egy ország társadalmi, kulturális, környezeti és gazdasági állapotának, másrészt közvetlen hatást gyakorol arra, akkor érthetővé válik mai építészetünk általános színvonala, de nyilvánvalóvá válik az is, hogy minden lehetséges eszközzel elő kell segítenünk az épített és táji környezet minőségének javulását.

A magyar építészetpolitika jelentősége és célja

„Az építészet, az épületek minősége, illeszkedésük környezetükhöz, az épített és a természeti környezet védelme, tiszteletben tartása, a kulturális örökség közös és személyes értékeinek megbecsülése közügy”¹, ezért szükség van nemzeti építészeti politikára.

A magyar építészetpolitika elsődleges célja az értékközpontú szemlélet megteremtése az épített és táji környezet alakításában, amely aktivizálja és erősíti a minőségi törekvéseket, szolgálja azok érvényre jutását, ezzel hozzájárul a jobb életminőség megteremtéséhez, nemzeti kultúránk megőrzéséhez, továbbéléséhez és gazdagodásához, elősegíti a környezettudatos, energiakímélő építési tevékenységet és hozzájárul az ország gazdasági fellendüléséhez.

---

¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2005. szeptember 7-i 2005/36/EK Irányelve a szakmai képzések elismeréséről, 27. cikkely

A magyar építészetpolitika kiemelt feladatai

- **Hosszú távú gondolkodás – fenntarthatóság**
- **A fejlesztés és a rendezés/tervezés összehangolása – integrált gondolkodás**
- **Az épített és táji örökség védelme**
- **Köztudatformálás – vizuális kultúra**
  - oktatás: alap és középfokú oktatás
  - média/ sajtó / ált. műveltség;
- **Szakképzés, kutatás**
  - egyetemi képzés; építész képzés; szakoktatás
  - kutatás / fejlődés, innováció támogatása
- **Közigazgatás – szabályozás – felügyelet**
- **Közbeszerzés, nagy beruházások**
- **Szakmai önkormányzat, szakmai szervezetek**
- **Az építész szerepe – építészeti minőség**
- **Hosszú távú gondolkodás – fenntarthatóság**

Épületeink, városaink üzemeltetésére, fenntartására fordítjuk az összes energiaigény mintegy 32% - át; ezt az óriási energiameennyiséget gyakorlatilag a komfortra fordítjuk. A rezsiköltségek jelentősen emelkednek, mindeközben az „elpazarolt” energia károsítja a környezetet. Az energiapazarlás szoros összefüggésben áll a globális klímaváltozás káros folyamatával. A nyersanyagok, a talaj, a növényzet, a víz stb. szintén felértékelődnek, emiatt fontos az építőanyagok újrahasznosítása, a környezeti hatások (ld. környezeti lábnyom) csökkentése, az épületek teljes életciklusának megnövelése. A tájgazdálkodás és városüzemeltetés takarékos, környezettudatos tevékenységére kell átállni: a fogyasztói magatartásról a humánusra.

- **El kívánjuk érni, hogy az újonnan épülő épületek széndioxid kibocsátása a radikálisan csökkenjen, a meglévő épületállomány felújítása pedig energiatudatos, energia-hatékony módon történjen.**
- **Megfelelő ösztönzők szükségesek ahhoz, hogy a meglévő épületek átépítésében, felújításában a tulajdonosok is érdekeltté váljanak; a támogatási rendszert a hosszú távú stratégiával összhangban kell kialakítani.**
- **Jelentősen csökkenteni kell az energiafelhasználást mind az építés, mind az építőanyag-gyártás során.**
- **Csökkenteni kell a károsanyag kibocsátást, és az anyagfelhasználást, mind az építés, mind az építőanyag-gyártás során.**
- **Elő kell segíteni az anyagok újrahasznosítását, bontott anyagok felhasználását, és az anyagok környezetre gyakorolt hatását hosszú távon kell vizsgálni.²**
- **Fel kell készíteni az épületeket a szélsőségesebb időjárási körülmények elviselésére.**
- **A környezetet vizuálisan szennyező megoldásokat vissza kell szorítani.³**

² Pl. egy kisméretű tömör téglá fal bontás után újraépíthető más helyszínen, amíg egy „korszerű” falazóblokk fal teljes egészében építési hulladékká válik.

➤ A fejlesztés és a rendezés/tervezés összehangolása – integrált gondolkodás

Az ország településeinek nagy hányada nem rendelkezik jövőképpel, koherens fejlesztési koncepcióval és ezen alapuló korszerű rendezési tervekkel és ami legalább olyan fontos, az örökség védelmét szolgáló helyi rendelettel, szabályozással – azaz településrendezési eszközökkel. A helyi önkormányzatok felelőtlen településrendezési tevékenysége esetenként kiszolgálja a profitéhes befektetőt a közérdek rovására, személyes vagy rövid távú érdekek miatt.

- **A fejlesztési/rendezési döntéseket egységes, hierarchikus rendbe kell foglalni,⁴ meghatározva a nemzeti, regionális, kistérségi és helyi szintek több évtizedet átfogó, hosszú távú elhatározásait, mert a stabilitás, kiszámíthatóság a fejlődés feltétele.**
- **A települések hosszútávú fejlesztési koncepciójának és településrendezési tervének elkészítése,⁵ az örökség védelmét szolgáló helyi rendelet, szabályozás, települési vagy kistérségi főépítész, főmérnök alkalmazása⁶ legyen kötelező a települések részére.⁷**
- **A településrendezési tervek jóváhagyását nem a vállalkozói jogosítványokkal felruházott önkormányzatokra, hanem a pártatlan magasabb szintre kell helyezni, hasonlóan az EU gyakorlathoz.⁸**
- **A terület/telek felértékelődéséből származó többletértéket – az adótörvények módosításával – az állam ill. helyi önkormányzat bevételeivé kell tenni. Ez egyben forrása a településfejlesztés/rendezésnek és megakadályozza a telekspekulációt.**
- **A területfejlesztés tervezési rendszerének hatékony, intézményes és jogi garanciákkal biztosítania kell a polgárok és civil szervezetek részvételét a döntési mechanizmusokban. A hatékony társadalmi részvétel segít a viták megelőzésében és eldöntésében, hozzájárul a lakossági elégedettség erősödéséhez.**

➤ Az épített és táji örökség védelme

A középkor, s főleg a reneszánsz kiemelkedő alkotásai után európai, sőt világszínvonalú építészeti értékeket teremtettünk a XIX. század utolsó és a XX. század első harmadában. A századforduló Magyarországnak építészeti örökségét ma egy lényegesen szűkebb és kisebb gazdasági háttérrel kell megőrizni. Meglévő értékeink fennmaradása, méltó megőrzése és hasznosítása esetleges, ugyanakkor kevés kimagasló minőségű új építészeti alkotás keletkezik.

- **Az építészeti hagyományunk és örökségünk kultúránk alapja, amely mindennapi életünket gazdagabbá, hitelesebbé teszik. Az építészeti kultúra az épített környezet értékeinek megbecsülésén, alapszik.**

3 pl. szélkerék

⁴ A táji és épített környezet alakításának a közép- ill. hosszútávú (terület- ill. település)fejlesztési koncepció az alapja, amelynek eszköze a terület- és településrendezési terv. Építési engedély csak jóváhagyott településrendezési terv szerint adható.

A tervhierarchia törvényi háttere adott, azonban a települési szinten alapvető változtatásokra égetően szükség van.

⁵ Az önkormányzati törvény szerint nem kötelező ellátási feladat sem a településfejlesztési program, sem a településrendezési terv készítése. Az önkormányzatok úgy hagyják jóvá rendezési terveiket, hogy a szakmai észrevételeket nem kötelező figyelembe venniük, sem a tervtanácsot, sem az állami főépítészt.

⁶ A szakszerűséget garantáló főépítész alkalmazása sem előírás jelenleg, csak a legnagyobb városoknál.

⁷ Alternatív eszköz lehet az, ha a városi rang megszerzésének és megtartásának feltétele főmérnök és főépítész alkalmazása.

⁸ A helyi önkormányzatok felelőtlen településrendezési tevékenysége esetenként kiszolgálja a profitéhes befektetőt a közérdek rovására, személyes vagy rövid távú érdekek miatt.

- Építészeti örökségünk egészében érdemes a védelemre.⁹ Az veszélyeztetett épületállomány megőrzése érdekében a bonthatóságot meg kell megszigorítani.¹⁰
- Az építetető érdekeltté kell tenni a felújításban: pl. adókedvezménnyel, hitelekkel ösztönözni, végső soron kényszertartozással elérni az épületek fenntartását. Olyan ösztönzési formákat, szakmai irányelveket és ellenőrzési módszereket kell kidolgozni, amelyek eredményeként az épített örökség értékei ingatlanpiaci értéké, a fejlesztés forrásává válnak a társadalom és a befektetői kör számára.
- Törekedni kell az építészeti örökség integrált szemléletű hasznosítására, használatára.
- Az építészeti örökség része a nemzeti lakásvagyon. A nemzeti lakáspolitikát egyszerre építési és szociális közügy. Lakásépítési hitel bevezetése előtt elemezni kell a nemzeti lakásvagyon összetételére, valamint az életminőségre gyakorolt hatását.
- A települési zöldfelületeknek, kerteknek, tereknek, parkoknak, erdőknek és természeti tájaknak a megőrzésére,¹¹ a tájsebek gyógyítására különös hangsúlyt kell fektetni, függetlenül attól, hogy történeti-, kultúr- vagy természeti tájról van e szó.¹²
- Az épített örökség elemeire, mint a kert és épület együttesére kell tekinteni.¹³
- Magyarországon ma egyetlen kastélykert sincs eredeti állapotában, ezért törekedni kell – európai mintára, – autentikus rekonstrukciójukra.¹⁴
- Szükség van a táj épített elemeinek definíciójára és e definíciók jogszabályba foglalására.

➤ Köztudatformálás – vizuális kultúra

oktatás: alap és középfokú oktatás

Akkor várhatjuk el, hogy az állampolgárok érdemben részt vegyenek a környezetükkel kapcsolatos döntésekben, és építetőként elvárásaikkal hozzájáruljanak az épített környezet jó minőségéhez, ha az építészet és a környezetvédelem is részévé válik tanulmányaiknak csakúgy, mint más egyéb tudományok.

- **Az oktatás legalsó szintjétől, az óvodától a felsőoktatásig fontos a diákok vizuális nevelése és a környezettudatos viselkedés tanítása. Az építészeti kultúra megértése elsősorban az**

⁹ A középkor, s főleg a reneszánsz kiemelkedő alkotásai után európai, sőt világszínvonalú építészeti értékeket teremtettünk a XIX. század utolsó és a XX. század első harmadában.

¹⁰ Jelenleg az építetető beruházók, -régiesen szólva az „építési spekuláció”- érdekei jelentik az egyik legnagyobb veszélyt épületállományunkra. Főként Budapesten és a vidéki nagyvárosok belső területein, -ahol kevés, vagy nincsenek beépíthető szabad területek-, esnek áldozatul értékes régi épületek az építetetői étvágyak.

Számos esetben kerültek műemléki védettség alá olyan épületek, melyeket bontandónak jelöltek ki.

¹¹ Különösen a rekreációban, turisztikában betöltött szerepe és a környezeti minőség szempontjából fontos.

¹² Különösen nehéz feladat ez, amikor a tájrömbölés a fenntartható fejlődés nevében történik, pl. a szélkerekek esetében, ami energiát termel, de a táj vizuális tönkretétele árán.

¹³ Kicsi telkek esetén például a telkek közepére, szabadon állóan elhelyezett ház körül elaprózódik a terület, az épület „agyonyomja” a kertet.

¹⁴ Különösen kastélyokra jellemző, hogy építészeti megformálásuk csak a körülvevő kerttel együtt fejtik ki hatásukat. Ezek a kertek, bár többnyire látogathatók voltak, nem közcélra készültek, ezért eredeti formájukat meg kell őrizniük még akkor is, ha ma már többnyire közparkként funkcionálnak.

általános művészeti és vizuális képzésben rejlik, de a környezetvédelmi ismeretek is hozzátartoznak az épített és táji környezet kérdéseinek megismeréséhez.

- Meg kell szervezni az építészeti alpműveltség oktatását az általános iskolától. Ha gyermekeinket nem tanítjuk meg, az épített környezet értékeire, nem várhatjuk el, hogy megértsék és eligazodjanak a tér művészetében, az építészetben, a városépítészetben. Ezt össze kell kötni a lakóhely ismeretével, a helytörténettel, a valós értékek megismertetésével. Az iskolai tananyagba be kell építeni az alapvető építészettörténeti ismeretek mellett az építőipari alapismereteket is.¹⁵

média/ sajtó / ált. műveltség;

Bár a magyar építészetnek a múltban voltak és napjainkban is vannak kiemelkedő alkotásai, azok hazai és nemzetközi tekintetben is kevésbé ismertek. Az építészetről szóló vita, közbeszéd szinte hiányzik a napi sajtóból.

- Ki kell alakítani az Építészeti Központot, amely magába foglalja a dokumentációs központot, a Magyar Építészeti Múzeumot, a Magyar Településügyi és Építészeti Kutató Intézet -et, amely központi színtere az építészettel összefüggő párbeszédnek – nemcsak a szakmabeliek, hanem a nagyközönség számára is, és amelynek feladata a magyar építészeti kultúra hazai és külföldi népszerűsítése, a média kiszolgálása építész tárgyú anyagokkal.
- Az építészet és a hozzá közel álló művészeti ágak – iparművészet, festészet, szobrászat, kertművészet és újabban a mobil és digitális installációk – szoros kapcsolatát erősíti, ha közberuházások és középületekre vonatkozó magánberuházások esetén a beruházó a beruházási összeg egy részét kortárs műalkotás megrendelésére fordítja.
- Az építészetről folyó gondolkodás lényeges színterévé kell tenni a média szinte minden ágát. Folyamatos megjelenést és nyilvánosságot kell teremteni az épített örökség és a kortárs építészet eredményeinek bemutatására és az építészetről folytatandó értékteremtő vita számára a televízióban, a rádióban, a nyomtatott és online napisajtóban.¹⁶
- Növelni kell a nemzetközi kiállításokon, konferenciákon és szervezetekben való részvételt, átfogó bemutató dokumentumok létrehozását és az építészeti sajtó idegen nyelvű megjelentetését, valamint elő kell segíteni a személyes szakmai kapcsolatok kiépülését is.
- Az építészeti oktatás mellett kiemelt hangsúlyt kell kapjon a társadalom szemléletének formálása, az építészeti értékek felismerését, elismerését szolgáló nevelés, hiszen egy jól működő társadalomban eleve a tájékozott, iskolázott, az épített környezet nehézségeit ismerő, a közösség bizalmát élvező vezetők működnek.

➤ **Szakképzés, kutatás**

egyetemi képzés; építész képzés; szakoktatás

A tudásgazdaságban, a régiók, települések versenyében magasszintű szakirányú ismeretek hiányában nem lehet jó eredményeket elérni, továbbá nem lehet megvalósítani az épített környezet elvárt, minőségi fejlesztését sem. Az építészettel, a táji és épített környezettel, településtervezéssel, építészeti örökséggel összefüggő oktatás, képzés e kulturális stratégiának is része.

¹⁵ Nonszensz, hogy egy diáknak fogalma sincs arról az épületről, amelyben él, nem tudja mit jelent az alap és a főfal, milyen karbantartást igényel egy épület, miközben a csillagászatot és a Bóhr féle atommodell tanolja.

¹⁶ Azért, hogy a társadalom az épített környezet minőségét közügynek tekintse.

- Az építészek egyetemi képzésében biztosítani kell az épület- és építészeti együttesek tervezése mellett a táji és épített környezet, a településtervezés tágabb ismereteinek megszerzését, fontos szerepet kell játszania a történeti és a kortárs építészet oktatásának.
- Biztosítani kell az épülettervezés mellett a táji és épített környezet tágabb ismereteinek megszerzését, valamint az épített alkotások fenntartásával, megőrzésével összefüggő tudás elsajátítását.
- Az építészeti oktatás és a gyakorlat között termékeny kölcsönhatást kell létrehozni.
- A táj formálása, a település tervezés számos szakterület team-munkában létrehozott közös terméke. A széleskörű szakági képzésben is kulcsfontosságúak az építészeti ismeretek, hiszen valamennyi szakág tudása kell a közös munkához, az elvárt minőség kialakításához. A településtervezés posztgraduális egyetemi képzéshez legyen kötve.
- Újra kell éleszteni a hagyományos építőipari szakmák oktatását, szakmunkások képzését. Kiemelten kell kezelni a speciális szaktárgyak mellett az általános vizuális kultúra és az építészet alapjainak megismerését. Fontosnak tartjuk olyan oktatási programok kidolgozását, amelyek az építészeti/építési oktatás valamennyi területén tanítják a hagyományos építési technikák, anyagok ismeretét, a kézművességet.
- A díszítőmesterségek ismerete nélkül a rekonstrukciós munkák nem végezhetőek el, így az épített örökség részleteiben vesz el.

kutatás / fejlődés, innováció támogatása

Az építési technológiák és anyagok kutatásába fektetett pénz hozzájárul többek között a fenntarthatóság biztosításához és nemzetközi versenyképességünk megőrzéséhez. Az ilyen kutatások egyre ritkábbak Magyarországon.

A világ népessége városokba, metropoliszokba tömörül. (Magyarországon 50% körül, Európában még magasabb arányban.) A város jövője, avagy a jövő városa számos tudományágat foglalkoztat, hazai kutatása mégis igen szerény.

- Az építészeti kutatás egyik feladata építészeti kultúránk pontosabb és mélyrehatóbb megismerése, ezért segíteni kell az építészettörténet, a régészet, és a művészettörténet erre vonatkozó programjait.
- Nemzeti építészeti kutatási stratégiát, valamint kísérleti építési programokat kell kidolgozni, ideértve az elméleti, fejlesztési alapkutatásokat is, illetve a folyó programok koordinálását. A társadalomtudományok által megfogalmazott jövőképek városi vetületeivel foglalkozni kell.¹⁷
- A fenntarthatóság biztosítása az építészetben nem nélkülözheti a kutatásban a történeti szerkezetek, hagyományos anyagok megőrzésének, pótlásának kutatását, az épített örökség megőrzésében, hiteles helyreállításában lényegbevágó e kérdés jó megoldása.
- Fontos terület a környezet- és energiatudatos épületek, építési termékek, a megújuló energiaforrások hasznosításának kutatása.
- Az építési technológiák és anyagok kutatására szükség van. A kutatás-fejlesztés, az innováció támogatása elengedhetetlen.
- Ki kell dolgozni a kutatások intézményi rendszerét¹⁸

¹⁷ Tudnunk kellene, hogy a számítógépek világában felnövő nemzedékek milyen környezetben és hogyan fognak élni.

¹⁸ Oktatási központok, „Magyar Településügyi és Építészeti Kutató Intézet,” K+F konstrukciók, stb.

➤ Közigazgatás – szabályozás – felügyelet

A rendszerváltással megszüntették az önálló ágazati irányítást, az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztériumot, mely azóta szakterületileg is szétdaraboltan a 7. féle minisztérium egyre inkább háttérbe szorított része.

1990 óta egy sor törvény és jogszabály módosítására és újak megalkotására került sor, azonban a jogszabályok egy része kontra-produktív, egyrészt túlszabályozottak, másrészt túl liberálisak, ezért a jogszabályok további korrekciójára van szükség. E folyamatnak társadalmi szintű párbeszéd útján, értékconszenzuson kell alapulnia.

- **El kell érni az átfogó szemléletű, összehangolt ágazati koordinációt, a szinergiák felkutatását, szorosabb együttműködést az épített és természeti környezetre hatást gyakoroló tárcákkal.**
- **A jelenleg áttekinthetetlen mennyiségű és rendszertelenül burjánzó, diszfunkcionális joganyag radikális csökkentésére és áttekinthető, kezelhető formájára van szükség.¹⁹**
- **Jogszabályok értékállóságát, minőségét, összhangját biztosítani kell.²⁰**
- **Létre kell hozni az építésügy összefogott irányítását és ellenőrzését megvalósító, jog- és stratégia feladatait ellátó főhatóságot – önálló Építésügyi Minisztériumot – mert a terület- ill. településrendezés és építésügy, mely nemzetgazdaság 15-30% -át adja, erős ágazatirányítás nélkül kiszolgáltatott.**
- **Tisztán szét kell választani az építésügyi hatósági feladatellátást a helyi önkormányzati feladatellátástól. Ehhez is forrásokat kell biztosítani.**
- **A főépítési hálózatot teljessé kell tenni, meg kell erősíteni, valamint a feladatköröket és a finanszírozást pontosan megfogalmazó szabályozást kell alkotni.**
- **Kiépült építés-felügyeleti rendszerre van szükség, amelynek működése az építés minőségének javítása mellett a jogkövető magatartás kialakulását és az állampolgárok biztonságát szolgálja.**
- **Lényeges, hogy a döntéshozatali mechanizmusokban résztvevők (pl. építés-felügyeleti rendszerben) képzettek és megfizetettek legyenek.**

➤ Közbeszerzés, nagy beruházások

A nemzeti vagyon részét képező jelentős épületeket, műtárgyakat az évszázadok során javarészt az állam építtette, illetve állami vagy önkormányzati tulajdonban voltak. Az állami beruházások során alkalmazott eljárások, a megvalósított építmény mintaként szolgált a magánmegrendelők számára. Fontosnak tartjuk a közsféra példamutatását a teljes építési folyamatban, hiszen a jó példa –

¹⁹ Pl. Fontos lenne az építőipar számára, hogy a szabványok magyar nyelven és ingyen elérhetők legyenek.

Jogszabály mennyiség: Csak a továbbképzési anyag 18 törvényt és további 61 jogszabályt sorol fel. Ezekhez jönnek hozzá az egyéb ágazatok rendeletei (Pl. a 19/2002 OM rendelet az oktatási létesítmények tervezési előírásaival vagy a Országos Tűzrendészeti Szabályzat) és az összes szabvány, valamint a települések Helyi Építési Szabályzatai (3152 település, átlag 100 oldal HÉSz: 31 500 oldal. És mindezek még folyamatosan változnak is!

A szabályok illetően való túlbujánzása diszfunkcionális, azaz a velük elérni kívánt cél ellentétét érik el, a tervező többlet kénytelen a jogszabályokkal foglalkozni, mint a tervezéssel, szakirodalommal.

²⁰ A jogszabályok átlagéletkora legfeljebb 5 év, utána elavulnak. Az épületek 50 évre épülnek, bár sokkal tovább fennállnak.

legyen az középület, közterület, zöldterület, utcabútor, információs tábla vagy út, híd, egyéb műtárgy – ma is hatással van a magánberuházásokra.

- **Nagy hangsúlyt kell fektetni a jó minőségre a folyamat minden szakaszában a beruházás előkészítése, a tervezési program megfogalmazása, a tervező és a kivitelező kiválasztása, a tervezés, a kivitelezés valamint a használat és a karbantartás folyamán egyaránt.**
- **A közbeszerzési törvény módosítása a megvalósult és folyamatban levő tapasztalatok alapján aktuális feladat, különös tekintettel arra, hogy a „legolcsóbb” mint döntő szempont nem szolgálja a jó építészeti minőséget. A pályázati kiírásokban fontos szempontként kell megjeleníteni az építészeti minőséget, és e szempont érvényesítésének szem előtt tartásával kell kialakítani a bírálati eljárást.**
- **A közsféra épületeinek és a nagy projektek (építészeti és városfejlesztési tervek) tervezőit nyilvános tervpályázat alapján kell kiválasztani. Ez alkalmas több megoldási javaslat összevetésére és fiatal tehetségek is feladathoz juthatnak ezáltal.²¹ Az értékelésbe az egyetemi és szakmai műhelyeket is be kell vonni. A pályázatok átláthatóságát és tárgyilagosságát biztosítani kell.**
- **Az állami nagy projektek tervezési díjazását jogszabályban kell rögzíteni, hogy a minőség versenyezzen a tervek esetében.**

➤ Szakmai önkormányzat, szakmai szervezetek

Az építészek, tájépítészek és városépítészek-urbanisták szakmai szervezeteinek, önkormányzatainak, mint a polgári társadalom lényeges elemeinek, fontos szerepet kell vállalni az épített környezet minősége érdekében.

- **Szükségesnek tartjuk a tervtanácsok elé kerülő tervek körének felülvizsgálatát a működés során szerzett tapasztalatok alapján.**
- **Fel kell építeni és meg kell erősíteni a valós befolyással bíró, jogi kompetenciákkal rendelkező, ugyanakkor döntéseikért személyekkel is felelős, több fokozatú, független tervtanácsai rendszert, amelyben elsősorban a nagy múltú országos független szakmai szervezetek, (mint a MÉSZ, MUT) kapnak szerepet a MÉK mellett.²²**
- **A minőség fontos eszköze a tervpályázat. A tervpályázati rendszerben a kamarai köztestületek az állami jogi érdekvédelmet, a független országos szakmai szervezetek (mint a MÉSZ,²³ MUT) az építészeti minőség szakmai képviselőit látják el.**
- **Az építészet és a kapcsolódó szakterületek számára sokféle díj létezik a településrendezés, az építészeti tervezés és a kivitelezés területén elért kimagasló eredmények elismerésére. Fontos, hogy a díjak közismertek és megbecsültek legyenek.²⁴**

²¹ Fontos a hozzáférés biztosítása, pl. az internetes meghirdetés által. A tervpályázati projektek nem lehetnek egy szűk kör kizárólagos privilégiumai, így pl. kerülni kell a zártkörű tervpályázatot és a (magas) nevezési díjat és általában is a versenyt csökkentő elemeket.

²² A MÉK a szakmai értékvédelem államilag alapított köztestülete, jogi és etikai kérdések képviselője, a Magyar Építőművészek Szövetsége a történelmi múlt és jelen építészeti értékeinek hordozója, független szakmai szervezet, mely az építészeti minőséget és a jövő építészeti irányait hivatott képviselni, meghatározni.

²³ A Magyar Építőművészek Szövetsége a jelentős építészeti hagyatéka és tagsága révén 1902 óta a közelmúlt építészetének képviselője, építészeti hagyományainak őrzője és gondozója. Mint független szakmai szervezetnek, történelmi szerepe van a kulturális folyamatosság biztosításában.

²⁴ A példaértékű építészeti tervek elismerésén és a fiatal tervezők ösztönzésén és támogatásán túl, az épített környezet alakításának teljes folyamatában a legjobb módszerek díjazására is felhasználhatók.

- Biztosítani kell a szakmai önkormányzatok és szakmai szervezetek függetlenségét, így a működéshez szükséges anyagi forrásokat is.
- A Szakmai önkormányzatok feladata, hogy ügyeljenek a szakmai tudás, az alkotói kompetenciák, a jogi ismeretek és a tagok becsületességének megfelelő szintjére. Ügyeljenek arra, hogy a tervezők méltó körülmények között végezhesék alkotói munkájukat, mert ez elengedhetetlen ahhoz, hogy alkotásaik elérjék a megfelelő színvonalat.

➤ Az építész szerepe – építészeti minőség

Az utóbbi években a megrendelési gyakorlat és a szerződéses konstrukciók új formái jelentek meg a kivitelezés folyamatában. Az építész, mint a teljes folyamatot átlátó, mindenki érdekeit képviselő generalista szerepe egyre inkább háttérbe szorul, holott korunk kihívásai révén az építész felelőssége egyre nő.

- Az építész elméleti és gyakorlati ismeretek sokaságára, képzelőerejére támaszkodik, saját maga és környezete kulturális referenciáihoz nyúl vissza, ezért az építészeti tervezés sohasem tekinthető egyszerű műszaki-grafikai tevékenységnek.
- A tervezéstől a kivitelezésig folyó teljes ellenőrzés elengedhetetlen feltétele az átlátható felelősségi rendszer megléte. Ebben meg kell erősíteni a tervező építész helyzetét, aki egyedül látja át a rendszerek egészét és a felelősségéhez méltó, hatékony eszközöket kell a kezébe adni. Meg kell erősíteni az építészeti tervezési munka súlyát és értékét.
- Az építész tervező egyszerre rendelkezik átfogó műszaki ismeretekkel, áttekintő látással, kellő humánnummal és érzékenységgel valamint kreativitással, ami egyedülállóan képessé teszi jövőformáló elképzelések, stratégiák kidolgozására. Manapság, amikor az internet korában az ismeret szinte mindenki számára hozzáférhetővé válik döntő jelentősége van ezen egyszerre kreatív és érzékeny valamint holisztikus látásmódnak.
- Az építész feladata az épület vagy táj (kert) szellemiségének, lelkének biztosítása a tervezés során, annak a többletnek, amiért az művészet, oly módon, hogy közben az építető gazdasági és gyakorlati céljait szolgálja, és a tágabb közösség társadalmi és kulturális törekvéseit, érdekeit is szem előtt tartja. Az építész a tervezői kar vezéréként, karmestereként jár el, és utasításokat ad a végrehajtásra.²⁵
- Biztosítani kell a tervezéshez szükséges időt, méltó körülményeket és meg kell akadályozni a minőséget rontó árversenyt.²⁶
- A megfelelő minőséget a különböző szintű tervezői jogosultságok, és a szakmai kamarák által működtetett továbbképzési rendszer biztosítja.

²⁵ Az indoeurópai nyelvekben az építészt jelentő szó arch- előtagja – pl. architect – vezér, fő jelentéssel bír.

²⁶ Ehhez hatóságilag kötött minimál idő- és minimál díjszabályozásra van szükség Pl.: Dániában táblázatok alapján határozzák meg az építész tervezők, hogy az adott munkáért mennyit kell elkérni, és mennyi időt kell rászánniuk.